

A SZERKESZTŐTŐL...

Globális társadalom – a jómódban élők még sohasem éltek ilyen jól

Az Európai Szegénységellenes Hálózat már jó néhányszor figyelmeztetett arra, hogy nem tartható az a tendencia, hogy az Európai Szociális Modellt a versenyképességnek és a gazdasági növekedésnek rendelik alá. Ma már tény, hogy a gazdasági növekedés nem jár feltétlenül együtt a munkahelyek számának növekedésével, és hogy a versenyképességre való törekvés olyan versenyhelyzetet teremthet, amelyben a cégek úgy döntenek, tevékenységeiket off-shore cégek bevonásával végzik. A kormányok gyakran a gazdasági növekedéstől és az általa generált új munkahelyektől remélik a szegénység rövid távú megszűnését. Ám valójában pont azok számára szükséges a szociális támogatások rendszere és a szociális védőháló, akik a munkaerőpiactól a leginkább el vannak vágva. Amennyiben ezeket a személyeket adminisztratív eszközökkel munkavégzésre kényszerítik (már ha találnak maguknak munkát!), akkor nem egyszer rosszul fizetett vagy éppen lealacsonyító munkát kénytelenek vállalni, ami gyakran jár együtt azzal, hogy erőt vesz rajtuk a kiábrándultság és a kétségbeesés... Az úgynevezett jóléti állapotot jelenleg több oldalról is szorongatják. A szociális védelem látszólagos „modernizációja” mögé bújtatva jelennek meg olyan törekvések, mint például a munkanélküliek munkaerőpiacra való visszakényszerítése, valamint az államilag támogatott betegbiztosítási rendszerek létjogosultságának megkérdőjelezése, vagy éppen a nyugdíjbiztosítási rendszerek lopakodó privatizációjának megvalósítására tett előkészületek.

A jelenleg létező globális társadalom szegénységet idéz elő, míg a gazdaság liberalizációja kizárólag a már amúgy is tehető társadalmi rétegeknek kedvez. Ebből adódik az a kissé cinikus kérdésfeltevés is, hogy nem képzelhető-e el az, hogy a szegénység és a munkanélküliség valójában elkerülhetetlen velejárója ennek a társadalmi berendezkedésnek. Hiszen tulajdonképpen nem az állandó gazdasági válsággal kapcsolatos hamis és képmutató érveket használják fel arra, hogy a béreket befagyasszák, a szociális védelem intézményét túl költségesnek nyilvánítsák, és hogy a jövedelmezőséget tegyék meg az összes emberi tevékenység egyetlen mércéjévé? Az Európai Uniónak maradéktalanul teljesítenie kell a szegénység 2010-re történő megszüntetésével kapcsolatban tett vállalását. Az Európai Szegénységellenes Hálózat forradalmi felhívást tesz közzé: forradalmat szeretnénk a gondolkodásmód terén! Egy olyasfajta forradalmat, amelynek révén egyrészt magas szintű szociális védelem és foglalkoztatás jöhet létre, másrészt szociális szolidaritás valósulhat meg.

Vincent Forest

110. szám / 2005. január-február

AZ EURÓPAI UNIÓ, AHOGY MI SZERETNÉNK!

TARTALOM

A Szociális Európa

- Az Európai Szociális Modell megerősítése
- A szegénység elleni harc a kibővített Unió keretein belül
- Bővítés: lehetőségek és kihívások
- „*Québecben ma a szegénység közügy!*”: interjú Alain Noëllel, a Montreali Egyetem (University of Montreal) tanárával

Legfontosabb témák

- A részvételhez mindenkinek joga van!
- Társadalmi kirekesztés és diszkrimináció
- Küzdelem az otthontalanság ellen
- Szegénységben élni a globális világban
- Minőségi szociális ellátások
- Az emberek nem pusztán statisztikai adatok!
- A népesség elöregedése

Statisztika

- Európában 68 millió szegény él!

A SZOCIÁLIS EURÓPA

Az Európai Szociális Modell megerősítése

Milyen Európai Uniót szeretne az Európai Szegénységellenes Hálózat? Olyan Európát, amelyben a szociális és a gazdasági fejlődés párhuzamosan megy végbe, ahol a részvételen alapuló demokrácia kiépítésén fáradoznak, és ahol jelen van a diszkrimináció elleni küzdelem.

Az Európai Szegénységellenes Hálózat (EAPN) 2004. november 18-20. között konferenciát rendezett a hollandiai Groningenben, és egyúttal itt került sor a Hálózat tizenötödik közgyűlésére is. Mindkét esemény legfontosabb témája a következő kérdés volt: *„Az Európai Unió, ahogy mi szeretnénk – a szegénységgel és a társadalmi kirekesztéssel kapcsolatos kérdések megoldása a kibővített Európai Unióban”*. A szegénység 2010-re történő megszüntetésével kapcsolatos célkitűzés értelmében az EAPN megerősítette az általa korábban megfogalmazott célokat. A helyi, nemzeti és európai szintű vélemények révén betekintést nyerhettünk abba, hogy a Lisszaboni Stratégiát hogyan lehet felhasználni a társadalmi befogadás elősegítésére a terv előzetesen megfogalmazott céljainak megfelelően.

Az EAPN és tagszervezeteit az előbb említett mindhárom döntéshozatali szinten olyan, a társadalmi párbeszéd szempontjából megkerülhetetlen szervezetként fogadják el, amely hozzájárul egyrészt a leghátrányosabb rétegek szükségleteinek minél pontosabb meghatározásához, másrészt pedig a politika főbb irányvonalainak meghatározásához.

Növekvő egyenlőtlenségek

Az EAPN úgy ítéli meg, hogy a jövedelmekhez, valamint az árukhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférés, illetve a jogok érvényesítése terén tapasztalható egyenlőtlenségek egyre növekednek. Ugyanakkor megfigyelhető az a jelenlegi tendencia, hogy az európai társadalmakban egyre több a felfoghatatlanul gazdag személy. Az európai társadalmakban bekövetkező efféle változások a társadalmi

kohézió csökkenését eredményezik, ami az Európai Szociális Modell intézményét is veszélybe sodorja. Az EAPN azonban azon a véleményen van, hogy ezek a változások önmagukban nem elkerülhetetlenek: valójában arról van szó, hogy a fent ismertetett tendencia az emberi értékeket a piaci elvárások fölé helyező

európai politikai rendszerek kudarcát tükrözi. A globalizáció fényében e politikai rendszerek kudarca arra mutat rá, hogy helyi, nemzeti, európai és világméretű szinten nem történt meg azon

döntéshozatali mechanizmusok kiépítése, amelyek révén minden egyes társadalom újból gyakorolhatná azt a jogát, hogy saját jövőjével kapcsolatban a polgárok részvételére épülő és fenntartható modellekre alapozott demokratikus döntéseket hozzon.

A szegénység valójában nem egyszerűen csak egy pénzügyi jellegű probléma, hanem az alapvető jogok megsértése

Hogyan fordítható meg ez a tendencia?

Jelenleg, amikor a Lisszaboni Stratégia és a Strukturális Alapok felülvizsgálata folyik, sokan attól tartanak, hogy egy új „liberális” ideológia aláássa a korábban meghatározott stratégiákat. Annak érdekében, hogy ez a tendencia megforduljon, és hogy az Európai Uniót olyanná tegyék, amilyennek látni szeretnénk, az EAPN felszólítja az európai döntéshozókat egy olyan európai dimenziójú folyamat támogatására, amelynek segítségével minden EU-polgár számára hatékonyan biztosítható az alapvető jogok gyakorlása egy olyan fenntartható fejlődési modell keretében, ami garantálja a szociális és a gazdasági célok, valamint a foglalkoztatással és a környezettel összefüggésben megfogalmazott célkitűzések közötti egyensúlyt.

Létfontosságú, hogy a szegénységben élők által megélt realitás megértése beépüljön ebbe a teljességre törekvő gondolkodásmódba. Ebből kifolyólag a döntéshozóknak erősíteniük kell a részvételen alapuló demokráciával kapcsolatos struktúrákat annak biztosítása érdekében, hogy azok is rendelkezhessenek az őket érintő politika kialakítása, végrehajtása és értékelése vonatkozásában a véleménynyilvánításhoz és a döntéshozók befolyásolásához nélkülözhetetlen szervezeti háttérrel, az érdekeltek részvételén

alapuló intézményi keretekkel, illetve az ezek működtetéséhez szükséges pénzügyi eszközökkel, akik szegénységben élnek, illetve kirekesztésben és egyenlőtlenségben van részük.

A jövőkép megteremtéséhez szükséges eszközök biztosítása

A szegénység és a társadalmi kirekesztés megoldását szorgalmazó megközelítésnek nyilvánvalóan arra kell összpontosítania, hogy a szegénység és a társadalmi kirekesztés problémájának több dimenziója van: a szegénység valójában a mindenkit megillető jogok megsértése, nem egyszerűen csak egy pénzügyi jellegű probléma. A szegénység kérdésével együtt járnak olyan témák is, mint például a megfelelő lakáshoz jutás, a minőségi egészségügyi ellátás, valamint a gyermek- és idősgondozási szolgáltatásokhoz való hozzáférés lehetősége, a foglalkoztatásban való részvétel és az egész életen át tartó tanulás lehetősége, továbbá a kultúrához való hozzájutás...

Miután az EAPN elvégezte a szegénységgel és társadalmi kirekesztéssel kapcsolatos saját vizsgálatait, új jövőképet fejlesztett ki az elkövetkezendő évek prioritásainak vonatkozásában:

- **A szegénység és a társadalmi kirekesztés sújtotta rétegek részvételének elősegítése:** mint azt már fent is említettük, a részvétel biztosítása folyamatos kihívást jelent. Ehhez a kérdéskörhöz tartozik még, hogy a szegénységben élők hallatni tudják hangjukat, tekintettel elsősorban az immár 25 tagállamúra bővült Európai Unióra és az új tagállamokban tapasztalható szegénységre.
- **A szociális védelmi rendszerek – beleértve az egy főre jutó minimáljövedelmet garantáló ellátórendszereket is – kiépülésének és megfelelő működésének biztosítása minden egyes tagállamban** annak érdekében, hogy minden polgár méltóságteljes életet élhessen. Összeurópai szinten előrehaladást kell elérni a szociális védelem minimális szintjét illetően, valamint a szegénység és a társadalmi kirekesztés elleni küzdelem terén. A népesség előregedését nem szabad módszeresen ürügyként felhasználni a szociális védelem

csökkentésére. További fontos lépés az is, hogy a közkiadások szerepét ismét azok régebbi értelmezése szerint közelítsük meg: azaz a közkiadásokat beruházásnak kell tekinteni, nem pedig olyan költségnek, amit a lehetséges minimális szintre kell csökkenteni.

- **A társadalmi kirekesztés és a diszkrimináció közötti kapcsolatok megvilágítása:** az Európai Uniónak hatékonyan kell küzdenie a diszkrimináció és a nemek közötti egyenlőtlenségek ellen, ami gyakori oka a kirekesztésnek. Nagyobb a valószínűsége annak, hogy diszkrimináció ér olyan személyeket, akiknél nagyobb mértékű a társadalmi kirekesztés. És hasonlóképpen: azoknál, akiket diszkriminálnak, nagyobb az esély arra, hogy szociálisan is kirekesztettek legyenek. A legfontosabb kihívás az, hogy a társadalmi kirekesztés és a diszkrimináció leküzdése érdekében sikerül-e lebontani az európai uniós politikai intézkedések megvalósítása és az uniós jogalkotás útjában álló politikai, jogi és gazdasági akadályokat. Ezenfelül az Európai Uniónak olyan következetes európai bevándorlási politikát kell kialakítania, amely az egyén tiszteletére és annak alapvető jogaira épül, amely nyitott a szegénység miatt bevándorlók és a menedékkérelt kérők előtt, amely nem diszkriminatív jellegű, és amely kezelni tudja a személyi dokumentumok nélkül már jelenleg is az Európai Unió területén tartózkodó személyek kérdését is.
- **A nem kormányzati szervezetek által képviselt szektor szerepének felértékelése** a szociális befogadás politikájának kidolgozása, megalkotása, nyomon követése, monitoringja és értékelése terén azáltal, hogy e szervezetek nagyobb szerepet vállalnak e kérdések megoldásában. Ez egyrészt növeli a kérdéskörrel kapcsolatos tudatos gondolkodást, másrészt hatást gyakorol a szakterülettel összefüggő képzésekre, információs szolgáltatásokra és a közvetlen segítségnyújtásra. A szociális szolgáltatások nyújtása terén az EAPN tenni fog azért, hogy a nem kormányzati szervezeteket szolgáltatásnyújtó szervezetekként ismerjék el a jövőben. A szolgáltatásokkal kapcsolatban javasolt EU-irányelv (Bolkenstein-irányelv) fényében az EAPN feladatának tartja a minőségi közszolgáltatások megőrzését, amelyek

segítségével mindenki számára elérhetővé válnak az alapvető jogok, és amelyekkel kapcsolatban ki kell dolgozni a részletes jogi hátteret is.

- **A globális szolidaritásról kibontakozó eszmecserével összhangban** követelni kell, hogy az Európai Unió még hatékonyabban vegyen részt a globalizáció kölcsönhatásainak és hatásmechanismusainak kialakításában, valamint törekedni kell arra, hogy az EAPN részt vállaljon a globális kiterjedésű szociális mozgalmakban. A Hálózatnak továbbá feladata az is, hogy eloszlassa azt a tévképzetet, hogy nincsenek alternatívák; ezt oly módon teheti meg, hogy nemcsak ösztönzi a eszmecserét, és saját eszközeivel segíti az embereket abban, hogy megváltoztassák és akár megkérdőjelezzék a jelenlegi társadalmi berendezkedést, hanem azáltal is, hogy vitát indít arról, milyen társadalomban szeretnének a polgárok élni abban a korban, amikor a piaci szabályokat – mint például a versenyképességet és a hatékonyságot – az élet minden más szegmensére is ráerőltetik.
- **A szegénység és a társadalmi kirekesztés felmérésének** ki kell terjednie az összes országra érvényes közös jellemzőkre, de ugyanakkor a kvantitatív és a kvalitatív jellemzők tanulmányozásán keresztül rá kell világítani az egyes tagállamok sajátosságaira is. Az EAPN tevékenysége révén – más szervezetekkel karöltve – hozzá kíván járulni a szegénység és a kirekesztés még alaposabb megértéséhez, továbbá javaslatot tesz arra, hogy a szegénység és a kirekesztés mérésére különféle mutatókat alakítsanak ki. Végül, de nem utolsó sorban ki kell dolgozni a jövedelmeknek a jólét Európai Unió és annak tagállamain belüli megoszlását elemző, rendszeres időközönként végrehajtott szisztematikus kutatás módszerét, továbbá vizsgálatokat kell végezni azzal kapcsolatban is, hogy a polgárok ténylegesen gyakorolni tudják-e az őket megillető alapvető jogokat.

Források: a konferencia Pauline Geoghegan által írt jelentéstervezete, valamint a 2004-es Közgyűlés zárónyilatkozata.

Tengődés a létminimum alatt

A szegénység és a társadalmi kirekesztés sújtotta emberek által megélt realitást pusztán számok és statisztikai adatok segítségével szinte képtelenség megérteni. Ezt tetézi még az a tény, hogy a témáról nagyon kevés kvalitatív kutatási adat jelent meg. Éppen ezért most közreadunk néhány életképet az érintettek által megélt realitásból, ami nemcsak valóságában mutatja meg az Európában jelen lévő szegénységet és társadalmi kirekesztést, hanem kézzelfogható közelségbe is hozza azt a nap mint nap megélt realitást, amivel ezek az emberek szembesülnek.

Az ilyesfajta leírásokból „Szegénységábrázolások” címmel gyűjtemény készül az Európai Szegénységellenes Hálózat (EAPN) weboldalán, a jövőben pedig az EAPN egy könyvet is kiad *Az Európai Unió, ahogy mi szeretnénk* címmel (lásd a 12. oldal margóját). A kiadványok elkészültében nagy segítséget nyújtottak az EAPN nemzeti irodái, ám feltétlenül ki kell emelnünk a Szegénységben Élők Európai Találkozója résztvevőit, akiknek közreműködése nélkül a fenti kiadványok nem jöhettek volna létre. A következő oldalakon három szegénységben élő ember portréját olvashatják kivonatos formában.

Zbigniew története

A nevem Zbigniew, Lengyelországból, Varsóból származom. 1993-ban munkavállalói vízummal érkeztem az olaszországi Rómába. Régebben a sógorom dolgozott itt, nekem is ő segített abban, hogy a szükséges papírokat meg tudjam szerezni. Miután alaposan összevesztem vele, még 1993 júliusában ki kellett lépnem a munkahelyemről, és el kellett hagynom sógorom lakását, ahol addig laktam.

Nem találtam magamnak állandó munkát és ezért sohasem volt elég pénzem. Így az éjjeleket az utcán töltöttem, és inni kezdtem. Sajnos később még hozzájött mindehhez a koldulás is. Végül már csak arra tudtam gondolni, hogy hogyan szerezhetnék alkoholt. Amikor esős volt az idő, még cudarabbul éreztem magam, hiszen ilyen időben sehol sem tudtam pénzt szerezni, hogy alkoholt vehessek. Mivel nem akartam meghalni, elhatároztam, hogy szakítok ezzel az életformával. Hálás vagyok mindazoknak – beleértve egy Wanda nevű lengyel asszonyt és a római CDS (Home of Social Rights / Szociális Jogok Háza) nem kormányzati szervezetet is,

akik segítettek nekem abban, hogy ebből az egész helyzetből kikászálódjak. Később a CDS-nél lettem önkéntes: a szervezet otthontalan emberekkel foglalkozó, közterületeken tevékenykedő csoportjának voltam tagja. Néhány év múlva a szervezet menhelyet nyitott hajléktalanok számára, engem pedig a projekt megvalósításában alkalmaztak. Úgy tűnik, valahogy számomra egyszerűbb megérteni az otthontalanok szükségleteit és viselkedésmódját, mint a szociális munkásoknak vagy a pszichológusoknak.

Egy anya a társadalom periferiáján

Lotta a szerencsejátékok rabja volt, az élete pedig másból sem állt, mint káoszból. A negyvenéves svéd anyának négy kiskorú gyermeke van, és a korábbi években többször is előfordult, hogy kilakoltatták őket otthonukból. Aztán Lotta úgy gondolta, változtat életén: felhagyott a szerencsejátékkal, munkát vállalt és reménnyel teli bizakodással nézett a jövőbe. Ám a férfi, akivel Lotta akkoriban élettársi viszonyban élt, nem fizette ki a lakbért, ezért Lottát és gyermekeit újra kilakoltatták az otthonukból. Mivel Borlängeban jó néhány lakás áll üresen, Lotta úgy gondolta, nem jelent majd problémát új lakást bérelni, ám az önkormányzati működtetésű lakástársaság elutasította kérelmét. Fő indokuk az volt, hogy Lotta kisebb adósságot halmozott fel a céggel szemben. A szociális hatóságok tudták Lottával, hogy a lakásépítéssel foglalkozó és az önkormányzattól függetlenül működő Verdandi nevű szociális szervezethez még mindig fordulhat: a Verdandi átvállalja a bérleti díjat, és a lakásért is felelősséget vállal. Amennyiben az adott személy már élt egy évet a Verdani által rendelkezésre bocsátott lakásban, és bebizonyosodott, hogy el tudja magát tartani, akkortól fogva már fizetnie kell a bérleti díjat. Ily módon tudtak végül Lotta és gyermekei is lakáshoz jutni. Azóta Lotta nagyon gondosan fizeti számláit, ám a jövőt illetően még mindig nagy bizonytalanságban él, hiszen a borlängei önkormányzatnál betöltött állása 2005 májusában megszűnik.

Diana, a diszkrimináció által sújtott romaasszony

Diana egy Rozsnyóhoz közeli faluban él Délkelet-Szlovákiában. A falu 600 lakosa közül 300 roma származású. A romák között majdnem 100%-os a munkanélküliek aránya.

Diana 21 éves. Az általános iskola befejezése után vendéglátó-ipari iskolába járt. Tizenhat éves korában kimaradt az iskolából. Diana még mindig a szüleivel él, és a konyhában lévő kanapén alszik. Családjában mindenki munkanélküli, az általuk kapott munkanélküli segély pedig nem elég még arra sem, hogy abból állhassák megélhetésük alapvető költségeit. A faluban egy valakitől lehet pénzt „kölcsönkérni”. Ha váratlan esemény következik be (például betegség, a családban haláleset történik, tüzelőanyag-vásárlásra van szükség), Diana családja tőle kér kölcsön pénzt 30–50%-os kamatra. Diana nem tud elköltözni a faluból, hogy befejezhesse tanulmányait, és szinte teljesen biztos, hogy nem tud magának munkát sem találni. A szóba jöhető munkaadók – miután személyesen találkoztak Dianával – már nem kívánták a telefonon még megígért munkakört vele betölteni. Néha előfordul az is, hogy egy munkaadó direkt módon kérdezi meg Dianától a telefonbeszélgetés alkalmával, hogy roma-e. Ha igennel válaszol, akkor már állásinterjúra sem hívják be. Sem Dianának, sem családjának nincsenek tervei a jövőre vonatkozóan. A legfontosabb számukra az, hogy túléljék a mindennapokat.

A szegénység elleni harc a kibővített Unióban

Milyen politikai intézkedéseket alkalmaznak egyes tagállamokban a szegénység és a társadalmi kirekesztés elleni harc során? Milyen prioritásokat kell felállítani ezen a területen?

BULGÁRIA

A Bulgáriában bevezetett szegénységellenes intézkedések csupán utólag kezelik a szegénység jeleit, és ebből kifolyólag rövid távúak. Ezen intézkedéseknek van ugyan hatása, de ez csak abban nyilvánul meg, hogy az intézkedéseknek köszönhetően a kedvezményezetttek már nem annyira szegények, mint az intézkedések bevezetése előtt. Ugyanakkor az is igaz, hogy ez a politika csak gerjeszti a szegénységet, és tulajdonképpen a szegénység állapotának elhúzódását okozza. A szegénységet előidéző okokra nem ad választ. Ennek következménye pedig az, hogy az intézkedésekkel elért eredmények éppen az ellenkezőjét mutatják az őket létrehozó szándéknak: feneketlen kútként az intézkedésekbe még több tőkét és

pénzeszközt ölnek bele, míg az általuk elért eredmény egyre szerényebb. Az EAPN bulgáriai hálózatának három prioritást kell szem előtt tartania:

- a szegénységet utólagosan orvosló intézkedések helyett a megelőző stratégiák felé kell elmozdulni, és konkrét ajánlásokat kell megfogalmazni;
- a lobbitevékenység előmozdítása érdekében hálózatépítést és a szervezetek közötti szövetségek megteremtését kell kezdeményezni;
- egy, a Strukturális Alapokra támaszkodó módszeres megközelítés segítségével kell kezelni a szegénység és a társadalmi kirekesztés elleni küzdelem kérdését

Itt jegyzendő meg, hogy Bulgáriában a decentralizáció során áthárították a szociális kiadásokkal kapcsolatos felelősséget, míg a kiadások fedezetéül szolgáló források átcsoportosítására nem került sor.

CSEH KÖZTÁRSASÁG

A rendszerváltás előtt a Cseh Köztársaságban a szegénységben élő embereket mesterségesen elszigetelték a társadalom többi részétől. Ebből kifolyólag a cseh hálózat inkább jelenségnként beszél a társadalmi kirekesztésről, nem pedig különféle „célcsoportokat” emleget, ahogy azt az aktuális kormányok teszik. A hálózatok létezése valamelyest ellensúlyozza a szociális intézmények erőtlenségét, illetve hiányát. Itt a kihívást abban látjuk, hogy sikerül-e emelni az érintett társadalmi rétegek képzettségi szintjét, és növelni magabiztosságukat. Az EAPN cseh köztársaságbeli hálózata számára a jelenlegi prioritások a következők:

- szociális integráció megvalósítása;
- szervezeti és támogatói hálózatok kiépítése;
- a roma népesség befogadásának megvalósítása.

ÉSZTORSZÁG

Észtországban aggodalomra ad okot az, hogy a Nemzeti Cselekvési Terv társadalmi kirekesztéssel kapcsolatos részét olyan bürokraták állították össze, akiknek semmilyen kapcsolatuk nincs a szegénységben élőkkel. Észtországban a prioritások a következők:

- a gyermekek: a szegénységgel sújtottak 34%-a gyermek;
- otthontalanság: a népesség 0,3%-a hajléktalan;
- egészségügyi kérdések beleértve a HIV fertőzést, a dohányzást és az alkoholizmust.

FRANCIAORSZÁG

Franciaországban jelenleg is zajlik a szociális tevékenységek decentralizációjának hosszú folyamata, ami tulajdonképpen a pár évvel korábban megkezdett folyamat ellenőrzését jelenti. Nagy kihívást jelent tehát az, hogy biztosítani tudják a szociális ellátások átlátható rendszerét, a helyi kezdeményezéseken alapuló „grassroot” hálózatok teherbírása szempontjából pedig az, hogy helyi szinten összhangba hozzák felmerülő problémákra adott válaszokat és az érdekképviselőket, továbbá hogy értelmezzék az állam szerepét. A franciaországi hálózatok az alábbi fontos kérdésekkel szembesülnek:

- a mindenkit megillető jogokhoz való hozzájutás (lakás, munkahely, egészségügy és oktatás);
- a szegénységgel mint realitással kapcsolatos tudatos gondolkodás erősítése a hálózatok és maguk a szegénység sújtotta emberek egymásra találása révén;
- az aktív civil társadalom fejlesztése, főként a decentralizáció jelenlegi összefüggéseiben.

Franciaországban a decentralizált szolgáltatások felelősek a kifizetésekért, azonban – mivel nekik kell megelőlegezni a pénzösszegeket, mielőtt azokat állami keretből megtérítenék – a késedelmes kiutalások miatt helyi likviditási problémák jelentkeznek, ami egy kevésbé hatékony rendszer kialakulásához vezet.

MAGYARORSZÁG

Magyarországon a nem kormányzati szervezetek különleges szerepet kívánnak betölteni a Nemzeti Cselekvési Terv foglalkoztatásra és szociális befogadásra vonatkozó részeinek kidolgozásával és megvalósításával összefüggő monitoring tevékenységben. A magyarországi nem kormányzati szervezetek aggodalmukat fejezték ki amiatt, hogy ugyanazok a tárcaközi bizottságok kaptak szerepet a Nemzeti Cselekvési Terv megvalósításában, illetve a tervvel kapcsolatos monitoring tevékenység elvégzésében. Hadd illusztráljuk ezt egy példával: azzal, hogy a foglalkoztatáspolitikára helyezi hangsúlyt, hogy előtérbe helyezze azokat a személyeket, akik minden évben a statisztikai felmérések látókörén kívül maradnak, és kimutassa számukat, nehézkessé válik a valós adatok értékelése.

OLASZORSZÁG

Olaszországban a szakszervezeti mozgalom jelentős előremutató lépéseket tett, de főként azokra az emberekre koncentrált, akiknek már

van állásuk. Azaz: azok kaptak jogokat, akiknek már amúgy is voltak valamilyen jogaik. Ám négy évvel a Szociális Befogadás Európai Stratégiájának elindítása után Olaszország még most sem rendelkezik ilyen vonatkozású nemzeti politikával. A Nemzeti Cselekvési Terv szociális befogadással kapcsolatos részei pusztán szisztematikusabban fogalmazták meg újra azt, ami már korábban is létezett. Az olaszországi hálózat prioritásai a szegénység és társadalmi kirekesztés elleni küzdelem terén a következők:

- a szegénység és a társadalmi kirekesztés elleni küzdelem terén olyan stratégiát kell kialakítani, amely segít abban, hogy mindenki számára hozzáférhetővé váljanak az alapvető szociális jogok: ez feltétlenül szükséges ahhoz, hogy a szegénység és a társadalmi kirekesztés elleni stratégia megvalósítása lehetővé váljon;
- az alapjövedelemhez való jog: Olaszország az egyike az EU 15 azon két országának, ahol nem ismert az alapjövedelemhez való jog. Míg az olasz állam inkább családok szerinti támogatást részesíti előnyben, addig néhány területen regionális szintű előrelépés tapasztalható az ún. állampolgári jogon járó jövedelem irányába;
- kézzelfogható foglalkoztatáspolitikai kialakítása főleg Olaszország déli részén, ahol csak foltokban vagy egyáltalán nem létezik foglalkoztatáspolitikai, és ugyanakkor magas a munkanélküliség ráta.

MÁLTA

A nemrég megalakult máltai hálózat elhatározta, hogy számba veszi a szegénység és társadalmi kirekesztés Máltára jellemző aspektusait, és prioritásokat határoz meg, amelyek alapján végül létrehozta egy stratégiát kidolgozó munkacsoportot (Célcsoport Bizottság, azaz Target Group Committee), amely a szegénységgel és kirekesztéssel küzdő emberek részvételével megalakult ún. „fókuszcsoporthoz” segítségével dolgozik. A Máltán működő hálózat legfontosabb témái:

- az iskolakerülés és az írástudatlanság jelentette veszélyek;
- illegális bevándorlók/menedékjogot kérők/menekültek;
- szolgáltatásokhoz való hozzájutás.

SPANYOLORSZÁG

Spanyolországban a garantált minimáljövedelem – amely a szakpolitikai intézkedések jobb összehangolásával akár a minimáljövedelemre vonatkozó garanciává is válhat – csak helyi szinten létezik. Szintén figyelemre méltó, hogy

ugyan létezik spanyol Nemzeti Cselekvési Terv, ám a regionális tervek ennél fontosabbak. Üdvözlendők a foglalkoztatás növelésére hozott politikai intézkedések (mint például a továbbképzés támogatása), ám mivel a kirekesztésben élő emberek helyzetét nem mindig veszik számításba, előfordul, hogy ezek az emberek a munkanélküliség és a bizonytalanság között hánykódnak. Az oktatás terén problémát jelentenek a korai iskolaelhagyók és az ennek következtében kialakuló jelenségek, mégpedig a szakismeretek és képzettség hiánya. Ezen túlmenően az oktatás terén nincsenek meg a kellő feltételek, és kevés hangsúlyt kap az, hogy a multikulturális tényezők kezelése érdekében hosszú távú és következetes stratégiára lenne szükség. A szűkösen rendelkezésre álló forrásokért folytatott verseny az idegengyűlöletet is erősíti.

Forrás: a konferencia Pauline Geoghegan által írt jelentéstervezete.

Bővítés: lehetőségek és kihívások

Az EU-bővítés a szegénységgel és társadalmi kirekesztéssel kapcsolatos cselekvés terén új lehetőségeket teremt, ami különösképpen igaz az Európai Szegénységellenes Hálózat (EAPN) esetében. Az új tagállamokban működő hálózatok felé történő nyitás révén a Hálózat erősítheti pozícióit, és így jobban hangot tud adni a kibővült Unió területén szegénységben élő emberek problémáinak, továbbá elérheti, hogy kellő figyelmet kapjanak e csoportok szükségletei.

Ám a bővítés számos kihívást és kérdést is felvet: ebben a helyzetben is a Lisszaboni Stratégia a helyes út? Hogyan tudjuk erősíteni a már meglévő politikai irányelveket, és hogyan tudunk újakat alkotni annak érdekében, hogy orvosolni tudjuk a szegénység és a társadalmi kirekesztés által okozott problémákat, amelyek a gazdasági növekedés ellenére a mai napig jelen vannak számos új tagállamban?

A bővítéssel együtt jár annak a veszélye, hogy az egyre inkább eltérő szociális modellek ürügyként fognak szolgálni a szociális Európa háttérbe szorítására abban az esetben, ha a bővítést elsősorban a piac belső erői által irányított gazdasági projektként értelmezik. Az ilyenfajta megközelítés elkerülhetetlenül versenyhelyzetet teremt a tagállamok között, ami még nagyobb nyomást gyakorol a szociális

védelmi rendszerekre, és ennek következtében a már szegénységben és társadalmi kirekesztésben élő emberekre, illetve a szegénység és a társadalmi kirekesztés által veszélyeztetett csoportokra.

„Québecben ma a szegénység közügy”

Milyen szegénységellenes politikát folytat a kanadai Québec tartomány? Beszélgetés a Montreali Egyetem politikatudomány-kutatójával, Alain Noëllal.

Nem csak az Európai Unió készítette el szegénységgel és társadalmi kirekesztéssel kapcsolatos stratégiáját. A kanadai Québec tartományban az elmúlt években számos kormányzati és önkéntes kezdeményezés látott napvilágot ebben a témában. Az Atlanti-óceán túlsó partján megfogalmazott vélemény hasznos távlati képet nyújt az európai stratégia jelentőségének szempontjából is.

Alain Noël

Európai Szegénységellenes Hálózat: Melyek a Québecben alkalmazott szegénységellenes stratégia legfőbb vonásai?

Alain Noël: Mindenekelőtt azt kell látni, hogy Québec nem hasonlít Kanada többi részéhez, hiszen más a nyelve, kultúrája és történelme is, nem is beszélve a tartomány haladó gondolkodású társadalmáról. A bérek relatíve alacsonyak, és magas a munkanélküliség, ám a szociálpolitika és a szakszervezeti mozgalom erős társadalmi támogatással rendelkezik. Mindezek ellenére is elmondható azonban, hogy a szegénységellenes stratégia Québecben is viszonylag újdonságnak számít. A (sajnos csak 2002 decemberében) egyhangúlag elfogadott 112. számú törvény teremtette meg a keretét annak, hogy a szegénységellenes stratégiát nemzeti prioritásként lehessen kezelni. A törvény alapján készült el a foglalkoztatási stratégia,

továbbá egy szegénységgel és társadalmi kirekesztéssel foglalkozó megfigyelőközpont felállítása is tervbe lett véve (ami egyébként még nem kezdte meg működését).

Milyen kapcsolódási pontokon csatlakozik ehhez az önkéntes szektor?

Röviddel azután, hogy a Parti Québécois a regionális jellegű szociális szolgáltatások bevezetésének ígéretével 1994-ben hatalomra jutott, megkezdődött a „Kenyér és rózsza” (Bread and Roses) néven emlegetett felvonulás, amelynek célja az volt, hogy az új kormányt rávegyék, hozzon valamiféle intézkedéseket a szegénységgel kapcsolatban. Ekkor következett be az, hogy az önkéntes szektor egyenrangúvá vált az állami és a magánszférával. „Utcai parlamentek” keretében vitatták meg a szegénység elleni küzdelemről szóló törvény megalkotásával kapcsolatban felmerült ötleteket. Az olyan nem kormányzati szervezetek, mint például a „Szerveződés a Szegénységmentes Québecért” (Collective for a Poverty-free Quebec) nevű csoport (részletesebben lásd a következő oldalon!), mobilizálni tudják az ügyet támogató bázist, és ezzel garanciát jelentenek az adott célok megvalósításához.

Milyen hatásai vannak ennek a törvénynek?

A kormányváltást követően 2004 áprilisában (11 hónapos késéssel) a törvény alapján egy kormányzati cselekvési terv jött létre, amelynek középpontjában a jövedelmek álltak: eltörölték a bírságokat, jövedelemkiegészítéseket folyósítottak a munkát vállaló egyedülálló és családos személyeknek, ám nem nyitottak meg más olyan kiegészítő forrásokat, amelyek révén segítséget lehetett volna nyújtani a szegénységben élőknek ahhoz, hogy visszatérhessenek a munkaerőpiacra.

Jóllehet a törvény segítséget nyújtott a politika aktuális kérdéseinek újradefiniálásában, illetve megteremtette számos közvéleményt alakító szereplő legitimitációját, a jövőre vonatkozóan azonban a cselekvési tervben megfogalmazottakon kívül még ma sem létezik semmilyen egyéb megbízható garancia. Ebből kifolyólag a stratégiát a tervezés és az ellenőrzés hiánya jellemzi. A kormányt hosszú távon nem kötelezi semmi, hogy olyan konkrét intézkedéseket hozzon, mint például a minimáljövedelem emelése. Ugyanakkor a terv nem tartalmazza a szegénység csökkentésére irányuló célkitűzéseket, ami visszalépést jelent

abból a szempontból, hogy a törvényt eredetileg abból az indíttatásból készítették, hogy valamiféle markánsabb stratégiát jelenítsen meg.

Előfordulhat, hogy a törvényt eltörlik?

Nem, ezt senki sem merné megtenni. Az már viszont valószínűbb lenne, hogy mivel semmi kézzelfogható eredmény nem született, az érintettek érdeklődése alábbhagy. Ám ez egyáltalán nem így van! A legproblémásabb pont az, hogy a cselekvési terv nem határozza meg a végrehajtás értékelésével és az abban való részvétellel összefüggő mechanizmusokat. A terv értelmében létrehoztak ugyan egy tanácsadói testületet, de az új kormány által készített cselekvési terv csak a parlamenti közmeghallgatások keretén belül biztosított közvetett konzultációkat. Ez egyértelműen jelzi a törvény mögött meghúzódó eredeti jogalkotói szándéktól való eltérést.

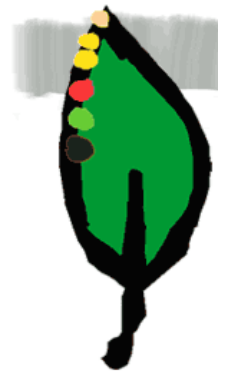
Hogyan foglalná össze a szociális befogadást előmozdító európai stratégiát?

Átütő sikerként értékelem, még akkor is, ha kérdéses, hogy a stratégia valóban el fogja-e érni a benne foglalt célokat. A stratégia legnagyobb sikere az, hogy a szegénységet a közérdeklődés középpontjába emelte, pont úgy, mint ahogy az Québecben is történt. Azonban a szegénység csökkentését célul kitűző kezdeményezés ösztönző hatással lehetett volna másokra is. De ha megnézzük az ENSZ által megalkotott Millenniumi Célkitűzéseket, akkor beláthatjuk, hogy ezen a területen nagyon nehéz mérni az előrehaladást. Lehet, hogy kifizetődőbb az, ha a számadatok helyett az elvégzendő munkára összpontosítunk, és ezzel egyszerűbbé válhat az elsődleges érintettek bevonása.

Az interjút készítette: V.F.

Szerveződés a Szegénységmentes Québecért („Collective for a Poverty-free Quebec”)

A Szerveződés a Szegénységmentes Québecért olyan pluralista, politikailag nem elkötelezett nem kormányzati szervezet, amelynek célja, hogy segítse a szegénységben élők és a szegénységmentes Québec hosszú távú megalapozását megvalósítani kívánó magánszemélyek és szervezetek egymásra találását. (A Kanadai Statisztikai Hivatal becslése szerint 1998-ban a québeci társadalom 12-13%-a tartozott az alacsony jövedelemmel rendelkezők csoportjába).

Az 1998-ban létrejött Szerveződés először hétköznapi emberek véleményét tűzte zászlajára, aminek eredményeként a Szerveződés 2000 tavaszán törvényjavaslatot fogadott el a szegénység megszüntetéséről. A törvényjavaslat több ezer ember együttes munkájának eredményeképpen jött létre, akik közül sokan szegénységben éltek. A Szerveződés aztán kiterjedt lobbitevékenységbe kezdett politikusoknál, és a közvélemény formálására is hatással volt. E tevékenység részeként 2000 novemberében a Québeci Nemzeti Parlamenthez benyújtottak egy 215 307 aláírást tartalmazó petíciót, amely a Szerveződés ajánlásaira támaszkodó törvény elfogadását sürgette Québecben. Több mint 1800 különféle szervezet támogatta a javaslatot. A Szerveződés jelenleg az általa kidolgozott referenciakeret alapján kiemelt figyelemmel kíséri a nemzeti szegénységellenes stratégia és az ebből kinövő cselekvési terv végrehajtását; e referenciakeret a későbbiekben az elfogadott törvényen túlmutató, ugyancsak a Szerveződés által kidolgozott javaslat kiindulási pontjaként szolgált.

Weboldal: <http://www.pauvrete.qc.ca/>

LEGFONTOSABB TÉMÁK

A részvételhez mindenkinek joga van!

Az Európai Szegénységellenes Hálózat (EAPN) számára a részvétel mindig is kulcsfontosságú kérdés volt. Mivel a szónak tág az értelmezése, és a kérdés szinte minden területen megjelenik, ezért ebben a cikkben a részvétel alatt a politikaformálás folyamatában való részvételt értjük.

A szegénység és a társadalmi kirekesztés elleni harc európai célkitűzései között megtaláljuk az összes érintett mozgósítását, beleértve mindenekelőtt a szegénységben élőket. A 2004-ben megtartott Szegénységben Élők Harmadik Európai Találkozásán a fenti célok elérése érdekében az alábbi irányelveket határozták meg:

1. A politika formálónak fel kell készülniük arra, hogy a döntések és intézkedések előkészítését – megfelelő módon – a szegénységben élőkkel együttesen végezzék el, valamint el kell fogadniuk azt, hogy a részvételi folyamat eredményeként létrejövő konszenzusos eredményeket a későbbiekben valóban figyelembe is fogják venni.
2. A részvételi folyamat megszervezése nem informális jellegű tevékenység. Gyakran előfordul, hogy a szegénységben élők a kormányzati gépezetnek csak az irányító és elnyomó szerepét tapasztalják meg. Annak érdekében, hogy biztosítani lehessen a hatékony részvételt, **olyan biztonságos és megbízható környezetet** kell teremteni, amelyben lehetőségessé válik a szegénységben élők által képviselt különféle vélemények kifejtése, illetve e vélemények tiszteletben tartása.
3. Gyakran **előkészítő folyamatra** van szükség ahhoz, hogy a tárgyalások, illetve véleménycserék alatt a felek önálló tárgyalópartnerekként vitathassák meg a felmerülő kérdéseket. A fentiek miatt is fontos az, hogy a szegénységben élők jól érthető információkkal rendelkezzenek arra vonatkozólag, hogy mit is várnak el tőlük. Továbbá arra is szükség van, hogy a szegénységben élők segítséget kapjanak véleményük megfogalmazásához. Ez **időt és ráfordítást igényel**, ezt azonban

feltétlenül meg kell kapniuk ezeknek az embereknek.

4. A szegénységben élők nemcsak az általuk alkotott társadalmi réteg saját jogaiért küzdenek, hanem az osztálytársadalmi jogokat is védelmezni kívánják. Ebből kifolyólag számukra elengedhetetlenül fontos, hogy felül tudjanak emelkedni saját problémáikon. Ez viszont csak úgy lehetséges, ha a jövőben nem a létfenntartás köti le minden energiájukat és teljes figyelmüket. Ebből a szempontból is fontos az, hogy személyes, illetve családi problémáik megoldásához személyre szabott segítséget kaphassanak ezek az emberek.

Fontos, hogy a szegénységben élőket ne hagyjuk sorsukra

Végül meg kell említenünk, hogy a Szegénységben Élők Harmadik Európai Találkozója résztvevői abbéli kérésüknek adtak

hangot, hogy a már meglévő és általánosan elterjedt részvételt biztosító csatornák – értjük ez alatt a tanácsadói testületeket, a szakszervezeteket, illetve a politikai pártokat – tegyenek erőfeszítéseket annak érdekében, hogy még nyitottabbak legyenek a szegénységet és társadalmi kirekesztést megelőző összes ember számára. Ha a szegénységben élők hallatni akarják hangjukat, fontos, hogy követeléseikkel ne maradjanak magukra. A szervezeteknek etéren nélkülözhetetlen szerep jut abban, hogy állandó kapcsolatot tartsanak fenn e társadalmi rétegekkel oly módon, hogy meglátogatják, meghallgatják, illetve támogatják az érintetteket.

Mára eljutottunk addig, hogy maga a részvétel már teljesen elfogadott tény, legalábbis elméletben. Ám a gyakorlatban bebizonyosodott, hogy azok a lehetőségek és körülmények, amelyek a valós részvétel révén megteremthetők lennének, még ma sem állnak megfelelő módon rendelkezésre. E célokat szem előtt tartva a szervezeti keretek megerősítése érdekében fontos az, hogy a különféle szervezetek egy, az eddiginél szélesebb körű hálózatot hozzanak létre regionális, nemzeti és európai szinten egyaránt. Szinte magától értetődő, hogy egy olyan hálózat, mint például az EAPN egyik elsődleges céljává tűzi ki az érintettek részvételének kérdését. Bár ez nem annyira nyilvánvaló az európai politika szintjén, ám az EAPN a továbbiakban is folytatni fogja azon tevékenységét, amelynek keretében a fentiek megvalósulásához megfelelő lehetőségeket és módszereket keres. Annak

fényében, hogy az Európai Unió nemrégiben 25 tagállamra bővült, egyre sürgetőbbnek látszik, hogy közelebbről megvizsgáljuk a szegénység valós állapotát az új tagállamokban, és ne csak egyszerűen azt feltételezzük, hogy a szegénység jelentette probléma pusztán egy olyan kvantitatív növekedés eredménye, amelyből kifolyólag a bővítést megelőző 57 milliőról a bővítés után 68 millióra nőtt a szegények száma.

Forrás: *Az Európai Unió, ahogy mi szeretnénk* c. kiadvány részvétellel kapcsolatos fejezete. Írta: Ludo Horemans.

Nemsokára megjelenik!

Az Európai Szegénységellenes Hálózat (EAPN) soron következő kiadványának címe: „*Az Európai Unió, ahogy mi szeretnénk – A szegénység és a társadalmi kirekesztés felszámolása a kibővített Unió keretein belül*”. Melyek a legfontosabb fejlemények a szegénység és a kirekesztés terén a kibővített Unióban? Milyen hatással van az európai szintű projekt az Európai Szociális Modellre, amely szolidaritáson és a kockázatok megosztásán alapul? Milyen feladatok hárulnak a nem kormányzati szervezetekre annak érdekében, hogy a szegénység és kirekesztés terén az Európai Unióban kialakult valós helyzetet mindenki megismertessék? Ezek a kérdések csak ízelítőt adnak azon számos témából, amelyre a könyv választ kíván adni.

A könyv három részre tagolódik:

- Az első rész életképeket ad közre a szegénységben élők mindennapjairól. Ez a fejezet olyan valóban létező dolgokat mutat be, amiről a befogadással kapcsolatos nemzeti cselekvési tervek nem beszélnek. Ez a rész válogatott statisztikai adatokat is tartalmaz.
- A második rész hat kiterjedt témát ölel fel: bemutatja az emberek által megélt óriási jóléti különbségeket; a szegénység és a társadalmi kirekesztés mérését; kitér a részvétel kérdésére; érinti a globalizáció, a liberalizáció és a szegénység témáját; beszél a diszkrimináció és a szegénység összefüggéséről; valamint érinti az otthontalanság, az elöregedés és a szociális szolgáltatásokhoz való hozzájutás kérdéseit.
- A harmadik és egyben utolsó rész az ugyanebben a témában 2004 novemberében, Groningenben megtartott konferenciáról készült beszámolót tartalmazza majd.

A *Hálózati Hírek* jelenlegi száma nagyon kivonatolt formában összefoglalást ad a fent ismertetett fejezetek fő mondanivalójáról – ami persze pusztán csak ízelítőül szolgál!

V. F.

Társadalmi kirekesztés és diszkrimináció

A társadalmi kirekesztés és a diszkrimináció két olyan különböző folyamat, amelyek egymással kölcsönhatásban vannak.

A szociális kirekesztés olyan folyamat, amelynek révén bizonyos személyek a társadalom periferiájára szorulnak, továbbá a teljes részvétel lehetőségétől is elesnek amiatt, mert szegénységben élnek, mert nem birtokolják a részvételhez szükséges alapvető kompetenciákat, illetve mert velük szemben diszkriminációt alkalmaznak.

Direkt diszkriminációról akkor beszélhetünk, ha egy személyt – annak faji vagy etnikai hovatartozása, vallása vagy hite, fogyatékosága, illetve életkora vagy szexuális beállítottsága miatt – kevésbé kedvezően ítélik meg, mint egy másik személyt hasonló helyzetben. **Indirekt diszkrimináció** történik akkor, ha egy látszólag semleges és elfogulatlan rendelkezés, kritérium vagy gyakorlat van életben, ami egyes embereket a fent részletezett okok miatt hátrányosan érint.

A társadalmi kirekesztés és diszkrimináció két olyan különböző folyamat, amelyek egymással kölcsönhatásban vannak. A legszegényebb néprétegek vonatkozásában, illetve azok esetében, akiknek nagyobb fokú társadalmi kirekesztéssel kell szembesülniük, nagyobb a veszélye annak, hogy a mindennapi életben diszkrimináció áldozatai lesznek, és hogy diszkrimináció éri őket a köz- és magánszolgáltatásokhoz való hozzáférés terén is. Hasonlóképpen nagyobb a veszélye annak, hogy társadalmi kirekesztés sújtja azokat az embereket, akiket diszkrimináció ér faji vagy etnikai hovatartozásuk, vallásuk vagy hitük, fogyatékoságuk, illetve életkoruk vagy szexuális beállítottságuk miatt.

Az Európai Unió intézkedéseit gátló tényezők

A diszkrimináció elleni harc politikai korlátai között kell megemlítenünk az európai és a nemzeti szintek közötti együttműködés hiányát, a kérdéssel kapcsolatban nemzeti szinten megnyilvánuló gyér érdeklődést, a diszkrimináció kérdésének – a

Néhány tagállam összemosza a diszkriminációt a munkahelyek hiányával

legfontosabb európai témákkal történő összehasonlításban – egyre csökkenő jelentőségét (amit egyébként is a jóléti rendszer fenntartása, mint elsődleges fontosságúvá emelt kérdés váltott fel), a szociális védelmi rendszer megreformálásának szükségességét stb., valamint a diszkrimináció létezésének tagadását egyes tagállamokban, amelynek során egyszerűen összemossák a diszkriminációt és a munkahelyek hiányát.

Számolnunk kell ezen felül jó néhány törvényi korláttal is, mint például a jogszabályok végrehajtásához szükséges források hiányával vagy az ezzel kapcsolatos anyagi és egyéb források megteremtése terén tapasztalható késlekedéssel, a diszkrimináció kérdésének egyes tagállamok által képviselt homályos értelmezésével, a törvények hatékonyságát garantáló mechanizmusok hiányával, valamint a kérdés fontossága iránti (az egyes kulcsfontosságú szereplők – jogászok, bírók – által tanúsított) elenyésző érdeklődéssel.

A gazdasági jellegű korlátok között megtalálhatjuk az elszámolási kötelezettség hiányát, a támogatások nem célirányos voltát, a Strukturális Alapoknak a különféle szociális hátrányok és diszkrimináció kompenzálása terén megmutatkozó nem túl hatékony felhasználását, valamint a nemzeti szintű támogatás hiányát (nem léteznek nemzeti stratégiák, nincsenek elkülönítve ilyen célú pénzeszközök, nincs jele hosszú távú intézkedéseknek).

Az Európai Szegénységellenes Hálózat véleménye szerint a politikai intézkedéseknek a következő mechanizmusok biztosítása révén kell hozzájárulniuk a diszkrimináció és a társadalmi kirekesztés elleni harchoz: az információkhoz és a szolgáltatásokhoz való hozzáférés, valamint az egyenlő bánásmód biztosítása, továbbá a hátrányok kompenzálásának garantálása. Valójában az egyenlő bánásmódot egészen addig nem lehet biztosítani, amíg a különböző hátrányok kompenzálása és az egyes szolgáltatásoknak az emberek szükségleteihez történő hozzáigazítása meg nem valósul.

A nem kormányzati szervezetek szektorának szerepe

Mindannyian tudjuk, hogy a társadalmi kirekesztés elleni harc során a nem kormányzati szervezetek szektorának az a szerepe, hogy részt vegyen a szociális befogadással kapcsolatos politikai intézkedések (például a

nemzeti cselekvési tervek) kidolgozásában. Ez magában foglalja a tervezést, az ellenőrzést, a monitoring tevékenységet és az értékelést, valamint a különböző sajtósájos csoportok esetében a problémák és a prioritások megállapítását, továbbá az aktív részvétel biztosítása érdekében az érintett szerveződések felkészítését, illetve a még hatékonyabb politikák kialakítása céljából a különleges politikai intézkedések és iránymutatások kidolgozását.

A diszkrimináció elleni harc tekintetében a nem kormányzati szervezetek szektorának az a szerepe, hogy biztosítsa a kérdéskörrel kapcsolatos tudatos gondolkodás létrejöttét, az érintett szerveződések és az erre a kérdésre szakosodott csoportok vezetői – például köztisztviselők, rendőrök, bírók stb. – számára képzéseket szervezzen, a diszkriminációval kapcsolatos ügyeket összegyűjtse, az esetleges nézeteltérések elsimításában közreműködjön, nyilvános vádemelést tegyen diszkriminációval kapcsolatos ügyek esetében, információs szolgálatot tartson fenn, az áldozatoknak pedig közvetlen segítséget és támaszt nyújtson.

Forrás: a konferencia Pauline Geoghegan által írt jelentéstervezete és a J. M. Fresno közreműködésével létrejött anyagok.

Küzdelem az otthontalanság ellen

Az Hajléktalanokkal Foglalkozó Nemzeti Szervezetek Európai Szövetsége (European Federation of National Organisations working with the Homeless: FEANTSA) szerint Európában nagyon kevés ország dolgozott ki olyan programokat, amelyek tartalmazzák az otthontalanság felszámolására vonatkozó különleges irányelveket. Így egyértelműen kijelenthető, hogy nem rendelkezünk megbízható információkkal és ismerettel arról, hogy milyen, az egyén élete alatt bekövetkező változások idézik elő a hajléktalanságot.

Az otthontalanság felszámolása olyan megközelítési módokban ölthet testet – ideértve az oktatás-nevelés, illetve iskoláztatás terén ezzel kapcsolatban megjelenő tananyagtartalmakat, általános lakásügyi tanácsadást, általános életvezetési tanácsokat stb. – amelyek jellegüket tekintve nagyon is általánosak, és mint ilyeneket nem sorolják őket az „otthontalanság felszámolása” témakörbe. Más megközelítések specifikusabbak, hiszen olyan emberekre összpontosítanak, akik

kimondottan ki vannak téve bizonyos, életvitellel összefüggő hatásoknak, illetve hajléktalanságot előidéző egyéb tényezőknek. Az utóbbi megközelítési módokba beletartozik a kilakoltatással kapcsolatos információnyújtás és tanácsadás, valamint szociális munka az adott egyénnel, mielőtt szabadon bocsátják a különböző intézetekből (börtön, elmebetegintézet és fiatakorúak intézete), illetve a fentiekhez hasonló egyéb tevékenységek.

Szükség van arra, hogy több ismeretünk legyen arról, hogy a különféle szektorok és szolgáltatások hogyan hatnak a veszélyeztetett emberekre, és hogy esetlegesen e szektorok és szolgáltatások segítségével hogyan lehet megakadályozni az otthontalanságot. Míg az önkéntes szervezetek már régóta tudatában vannak, hogy együttes megközelítésre van szükség ahhoz, hogy az otthontalanságot orvosolni lehessen, **illetve** meg lehessen szüntetni, a hatóságok számára is szükséges az, hogy beletanuljanak a határokon átnyúló munkavégzésbe, mivel az otthontalanság nem változatlan, statikus jellegű probléma.

A Hajléktalanokkal Foglalkozó Nemzeti Szervezetek Európai Szövetsége jelentése az alábbi weboldalon olvasható:

www.feantsa.org/files/prevention/prevention_report_october_2004.pdf

Szegénységben élni a globális világban

Elmondható, hogy a világ olyan homogén lett, akár egy falu. Ám itt egy olyan faluról beszélünk, amelyben a falu lakosságának a 20%-a fogyasztja el a megtermelt javak 80%-át, és ahol a falu lakosságának a fele szegénységben él.

A Porto Alegreben ez év január 26-31-e között megtartott ötödik Szociális Világforum alkalmával több mint 120 000 ember gyűlt össze. A Világforumon jelen volt Maria Marinakou, az Európai Szegénységellenes Hálózat elnöke is. A demokratikus vitára nyitott légkörben a szegénység és a szociális jogok kérdése volt a

legfőbb téma. A megbeszélések eredményeképpen az egész világra kiterjedő tevékenységekkel kapcsolatos konkrét javaslatokat is sikerült megfogalmazni. Az EAPN azt hangsúlyozta, hogy Európában és a világ más részein egyaránt a szegénység mögöttes, strukturális okaival kell foglalkozni: „*Pont ugyanazok igyekeznek marginalizálni az Európai Unióban élő 68 millió szegény jelentette problémát, akik világszerte olyan politikát folytatnak, amely szegénységet, egyenlőtlenséget és társadalmi kirekesztést idéz elő*” – mondta el Maria Marinakou.

A 2005. évi Szociális Világforum
Fotó: Ricardo Stricher

Tények és adatok

A világban mindenhol növekszenek az egyenlőtlenségek: a Föld lakosságának 20%-a fogyasztja el a megtermelt javak 80%-át, a különbségek az elmúlt száz évben pedig egyre csak növekedtek. A Föld lakosságának a fele tengődik kevesebb, mint naponta 2 dollárnyi jövedelemből. A legszegényebb ország GDP-je kevesebb, mint a világ leggazdagabb emberei által birtokolt vagyon összessége. Megközelítőleg egy milliárdot tesz ki azok száma, akik nem képesek egy könyvet elolvasni, vagy még a nevüket sem tudják leírni! Elemzések azt mutatják, hogy az elmúlt száz év alatt a gazdagok és a szegények közötti szakadék csak nőtt.

E tények és adatok tanúságán kívül ma már nyilvánvaló, hogy a globalizáció jelentős hatással van a szociálpolitikára és a jóléti állam intézményére. A neoliberálisizmus a fejlett ipari országokban a szociális alapon működő jóléti rendszereket kérdőjelezi meg, a fejlődő és az átmeneti gazdaságok országaiban pedig a méltányos és egyenlő szociális fejlődés lehetőségét vitatja. A kérdéskörnek valójában

arról kellene szólnia, hogy a szociális szolidaritás intézményének aláásása nélkül milyen szociálpolitika is felelne meg leginkább a nemzetek közötti versenyképesség céljaira.

Az új szociális paradigma nyomában

A jelenlegi globális világban az Európai Uniónak hatékonyabban részt kell vennie a globalizáció kölcsönhatásainak és hatásmechanizmusainak kialakításában, valamint részt kell vállalnia a szociális jogok és a szociális színvonal újbóli meghatározását célul kitűző globális szociális mozgalmakban.

Az Európai Szociális Modell erősítése és a társadalmi-szociális összetartás elősegítése révén az Európai Uniónak jelentős szerepet kell játszania az egyes országokon belüli és a globális szegénység elleni küzdelem terén, ahelyett, hogy minden áron csak a gazdasági versenyképességet támogatja. A Lisszaboni Stratégia középtávú felülvizsgálata fényében az Európai Uniónak új szociális paradigmát kell megalkotnia! *„Itt nem pusztán egy megfelelőbb globális léptékű elvrendszerről van szó, hanem inkább egy olyan küzdelemről, amely révén a neoliberális globalizációból egy valóban szociális dimenziókat felmutató rendszer felé lehet elmozdulni”* – nyilatkozta Maria Marinakou.

Koppenhága +10

Az ENSZ Szociális Fejlődés Bizottságának 2005. február 9-18. között New York-ban megtartott (Koppenhága+10) ülése előtt az Európai Szegénységellenes Hálózat (EAPN) megismételte abbéli meggyőződését, hogy a jóléti Európa számára a szociális fejlődés szintén kulcsfontosságú kérdés. A kiegyensúlyozott fejlődés szükségességéről kiadott Koppenhágai Nyilatkozat (a gazdasági fejlődés, a szociális fejlődés és a környezetvédelem kölcsönösen egymástól függő és egymást erősítő tényezők) valamelyest lendületet adott az uralkodó fejlődési modell megkérdőjelezésének. Az európai legfelső politikai szintek részéről – az általuk Lisszabonban elmondottak ellentétben – nem vagy csak alig mutatkozik elkötelezettség azzal kapcsolatban, hogy tartani tudják a lisszaboni tervben felvázolt kiegyensúlyozott célokat.

Az EAPN értelmezése szerint a szegénység és a társadalmi kirekesztés kérdését kell az európai uniós projekt középpontjába helyezni minden érintett érdekében, éljen az a világ bármely

táján: *„A globális világban nem szabad színlelt versenyt előidézni a két alapvető szempont között, amelyek egyrészt a szegénység és a társadalmi kirekesztés elleni küzdelem az úgynevezett jóléti régiókban, másrészt a szegénység és a társadalmi kirekesztés okainak mélyreható vizsgálata az úgynevezett fejlődő országokban”*.

Forrás: egyrészt a konferencia Pauline Geoghegan által írt jelentéstervezete, másrészt a Maria Marinakou közreműködésével készült anyagok, illetve az Európai Szegénységellenes Hálózatnak a Koppenhága+10 eseményeiről kiadott sajtóközleménye.

Minőségi szociális ellátások

A szociális védelem fontos jellemzi a szociális szolgáltatások. Az összes tagállamban számos szolgáltató (profitérdekelt és állami szervezetek, valamint nem kormányzati szervezetek) testesíti meg és hordozza a szolidaritás, az egyenlőség és a jogok értékeit. A fentiekkel kapcsolatban jelenleg is zajlik az Európai Unióban a közérdekű szolgáltatásokkal kapcsolatos vita: a szociális szolgáltatások magukat az embereket célozzák meg, ami nem ugyanaz, mintha egy szolgáltatással kapcsolatban egy termékről beszélnének.

Mivel a szociális ellátórendszerek terén tapasztalható változások egyre inkább abba az irányba mutatnak, hogy az egyénnek kell személyes felelősséget vállalnia saját magáért, a szegénységben élők esetében is szükség van arra, hogy ők is jó minőségű szolgáltatásokat vehessenek igénybe. Az EU-szerte végbemenő liberalizáció fényében – amelynek keretében a profitorientált szolgáltatók célja életképes és szabványosított módon működő vállalkozások létrehozása – aggodalomra adhat okot, hogy nem lehet világosan látni, hogy hogyan lehet majd e vállalkozások esetében a minőséget mérni. Ez a tény kihívásokat jelent a nem kormányzati szervezetek számára is, akiknek meg kell határozniuk a szolgáltatások minőségére vonatkozó elvárásait, főként azokon a területeken, ahol versenyhelyzet alakul vagy alakult ki a különböző szolgáltatások között. Hogy e kihívásnak meg lehessen felelni, szabályozott piacokra van szükség, hiszen mindenkinek joga van minőségi szolgáltatások igénybevételéhez.

Az EU szolgáltatásokról szóló irányelvtervezetét (Bolkenstein-irányelv) alaposan meg kell vizsgálni, különösen a „származási ország elvét” illetően. Hogyan ellenőrizheti egy adott helyi közösség, hogy egy másik országból a helyi közösség területére milyen áruk vagy szolgáltatások érkeznek? A szociális szolgáltatásoknak viszont a helyi szinten érvényes minőségbiztosítási követelmények szerint kell működniük.

Az emberek nem pusztán statisztikai adatok!

A szegénység és a társadalmi kirekesztés mérését gyakran pusztán technikai jellegű kérdésként kezelik, ám valójában ennek a mérési folyamatnak közelebb kellene vinnie a szegénységben élő emberek körülményeinek megértéséhez.

A szegénység és a társadalmi kirekesztés mérésével kapcsolatos erőfeszítéseknél szükség van arra, hogy a rendelkezésre álló statisztikai adatokat és a szegénység szubjektív megítélését egyesített formában vizsgálják. Az embereket mint emberi lényeket kell tanulmányozni, nem pedig pusztán statisztikai adatokként kell őket látni! A szegénységet az Európai Unió tagállamaiban tapasztalható eltérő környezetekben különféleképpen értelmezik. Gyakran előfordul az is, hogy a statisztikai adatokat politikai célokra használják fel, és még az is megesik, hogy ezeket az adatokat nem objektív és nem realisztikus módon próbálják meg bemutatni.

A szegénység és a társadalmi kirekesztés mérése számos mutató felhasználásával történik. Ilyen mutatók például: az információkhoz és az olvasott műveltséghez való hozzájutás lehetősége, az adott kultúra megértésének lehetősége, a döntéshozatali folyamatokban való részvétel, az emberek által megélt tisztelet és önbizalom érzésének mértéke, a bűncselekmények elleni küzdelem, a hátrányos helyzet és a diszkrimináció, az egészségügyi szolgáltatásokhoz való hozzáférés lehetősége, a jövedelmi lehetőségek, az emberek által elfogyasztott élelem, a tömegközlekedéshez való hozzáférés, a védettség és biztonság érzése, a foglalkoztatás,

az oktatás, a gyermekgondozás, a lakáshoz jutás stb.

A kapcsolódó méréseknek kétféle célt kell szolgálniuk: egyrészt mérni kell valamennyi ország tekintetében a

Gyakran megesik, hogy statisztikai adatokat politikai kozmetikázás céljaira használnak fel

közös jellemzőket, másfelől pedig az egyes országok különleges jellegzetességeire kell rávilágítani. A mutatókat úgy kell megalkotni, hogy segítségükkel a kvalitatív és a kvantitatív jellemzőket is tanulmányozni lehessen. Fontos azt is meghatározni, hogy a szegénység és a kirekesztés elleni harc terén milyen módszerek segítségével lehet mérni az előrehaladást, és – ezzel összefüggésben – definiálni kell azokat a mutatókat is, amelyek segítségével ezt az előrehaladást ki lehet mutatni. A mutatóknak olyan jellemzőkre vonatkozó adatokat is tartalmazniuk kell, mint például a munkaerő-piaci részvétel aránya, az adott országban biztosítással rendelkezők aránya, a nemi és az etnikai hovatartozásra vonatkoztatott részvételi arányok, a minőségi egészségügyi és oktatási ellátásokhoz való hozzáférés lehetősége stb. Éppen ebből kifolyólag nélkülözhetetlen az, hogy az egyes folyamatokat hosszú távon tanulmányozzák, hogy értelmezzék a fejlődés dinamikáját, valamint hogy a fenti folyamatok elemzése során egyaránt támaszkodjanak a kutatásokra, az emberek által megélt realitásokra és a statisztikai adatokra. Az alkalmazott megközelítési módnak megfelelően rugalmasnak kell lennie ahhoz, hogy a nagyvárosok, kisvárosok, régiók és országok különleges és közös jellemzőit is egyesíthesse.

Forrás: a konferencia Pauline Geoghegan által írt jelentéstervezete.

Csak óvatosan! ...

Elfogadhatatlan megközelítés lenne, hogy ha ezeket a számokat és adatokat pusztán önmagukban úgy értelmeznénk, hogy azok egy olyan mindennapi realitást tükröznek, amelyet az emberek saját erejükből nem képesek megváltoztatni. Eltekintve attól, hogy ezek az adatok csak a fennálló realitás egy adott részét tükrözik (azt a részt, amit „modellezni” lehet, vagy éppen számokban kifejezhető egységekre le lehet bontani), fontos, hogy ne tévesszük szem elől azt sem, hogy a statisztikai adatokat politikai kozmetikázás céljából is fel lehet használni. A kritériumokkal, az adatgyűjtés körülményeivel és a kapott eredmények bemutatásával kapcsolatban mind-mind döntéseket kell hozni, és ezeket a döntéseket nem szabad a véletlenre bízni! Az, hogy a következő oldalakon közreadott adatok nem minden esetben hasonlíthatók össze egymással, azt mutatja, hogy az egyes felmérések csak a „relatív” szegénységre terjednek ki (minden országban az általános jómód szintjéhez igazodva), hiszen míg az EU-15-ből érkező adatokat egy több mint 60 000 háztartást felölelő összeurópai felmérésből kapták, addig az új tagállamokkal kapcsolatos adatok nemzeti felméréseken alapulnak. Ám az új tagállamok többségénél – ahol a jövedelmek messze elmaradnak az EU-15 jövedelméhez képest – abszolút számokra van szükség ahhoz, hogy tanulmányozni lehessen a legszegényebbek számára rendelkezésre álló „szociális védőháló” hatékonyságát.

V. F.

A népesség elöregedése

A népesség demográfiai elöregedése jól ismert jelenség. A jelenlegi adatok tanúsága szerint a 65 éves koron túli lakosság az európai népesség 16-17%-át teszi ki. Minden jel arra mutat, hogy ez a szám 2050-re körülbelül 28%-ra fog emelkedni. Ennél is fontosabb azonban, hogy a 80 évesnél idősebb korosztályba tartozók száma megduplázódik, és 2050-re – a mai népességszámhoz viszonyított 4%-kal szemben – már majdnem a teljes népesség 10%-át teszi majd ki.

Ezen előrejelzések következtében válságról és a népesség elöregedésének további negatív értelemben vett jelenségeiről kezdtek beszélni. A társadalom demográfiai értelemben vett elöregedését legjobb esetben is kihívásként

ábrázolják, rosszabb esetben pedig mint a társadalomra leselkedő veszélyt jelenítik meg. Alig vagy egyáltalán nem becsülik meg ellenben azt a hozzájárulást, amit az idősek az önkéntes munka, a tudásátadás, az általuk birtokolt tapasztalat megosztása, illetve a rendelkezésre álló javak generációkon átívelő átadása formájában a társadalomért tettek. Azonban nem maga a társadalom elöregedése jelenti a kihívást, hanem sokkal inkább az, hogy meg kell felelni a társadalom jelenlegi és jövőbeni szükségleteinek, egyrészt az egészségi színvonal kielégítő emelése tekintetében, másrészt pedig a szociális és gazdasági stratégiák, valamint a szolgáltatások és az alkalmazott politikák szintjén. A népesség elöregedése olyan realitás, amit mint fontos tényezőt figyelembe kell venni a megfelelő stratégiák kidolgozása során. Ezen a téren számos, kiemelt figyelmet érdemlő politikai területet és politikai kérdést találunk. Megemlíthetjük például a nyugdíjak, az egészség, a hosszú távú gondoskodás, illetve a nemzedékek egymásért érzett szolidaritásának ügyét. Ezeket a területeket nem szabad mellékes kérdésként kezelni, illetve elhanyagolni!

Az AGE weboldalát itt találja meg:
www.age-platform.org.

STATISZTIKA

Európában 68 millió szegény él!

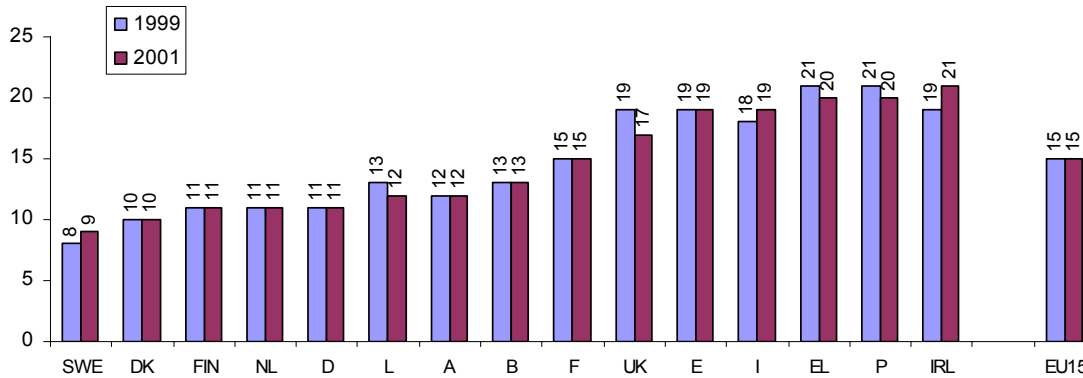
A Európai Közösségek Statisztikai Hivatala (Eurostat) által rendelkezésre bocsátott adatok alapján elmondható, hogy a kibővült Európai Unióban aggasztó mértékben nőtt a szegénység, illetve a szegények száma. Ezek az adatok azt mutatják, hogy a szegénységben élők száma (azaz azon személyeké, akik olyan háztartásban élnek, ahol az egy főre jutó jövedelem alacsonyabb a háztartások – a lakóhely szerinti ország esetében meghatározott – átlagos jövedelmének 60%-ánál) körülbelül 68 millióra tehető, ami a teljes összeurópai népesség 15%-át jelenti!

A továbbiakat lásd a következő oldalakon!

A szegénységi kockázat összesített rátája

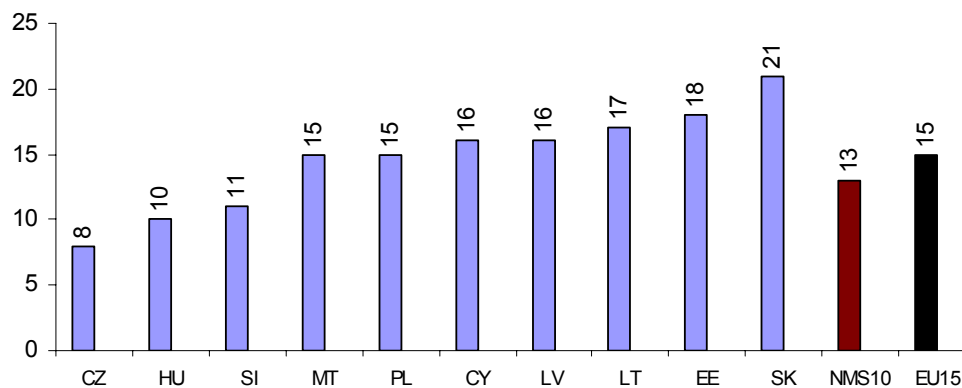
Szegénységi mutatók a 15 „régli” tagállamban, százalékban megadva, 1999 és 2001 között

Országok balról jobbra: Svédország, Dánia, Finnország, Hollandia, Németország, Luxemburg, Ausztria, Belgium, Franciaország, Egyesült Királyság, Spanyolország, Olaszország, Görögország, Portugália, Írország

Írország, Portugália és Görögország a „legszegényebb államok”: egyedül ezen országokban volt 20% felett a szegénységi ráta mind 1999-ben, mind pedig 2001-ben. A szegénységnek való kitettség aránya az Egyesült Királyság, Spanyolország és Olaszország esetében még mindig az EU-15 átlaga (15%) felett van. Svédországban – az 1 százalékpontos emelkedés ellenére – a legalacsonyabb ez az arány (9%).

Szegénységi ráták a 10 új tagállamban (NMS10), százalékban megadva, 2001-ben

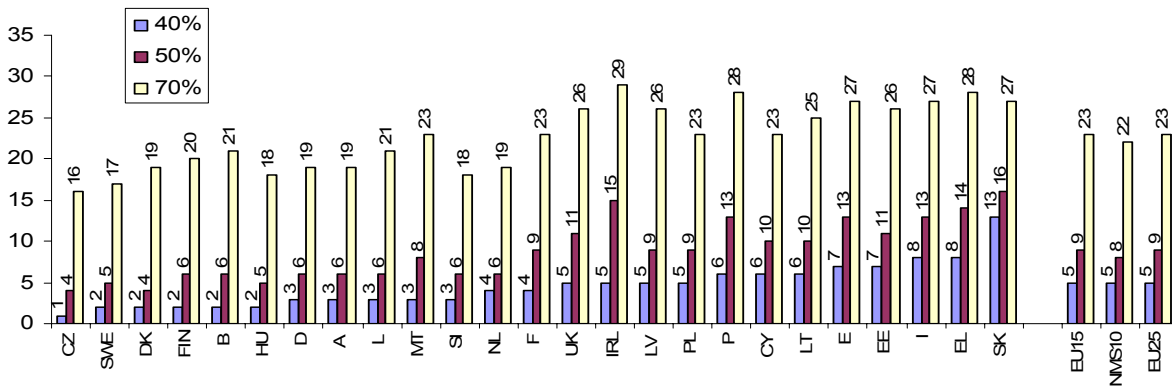
Országok balról jobbra: Cseh Köztársaság, Magyarország, Szlovénia, Málta, Lengyelország, Ciprus, Lettország, Litvánia, Észtország, Szlovákia, a 10 új tagállam, EU-15

Az értékek a **Cseh Köztársaságra** (8%) és **Szlovákiára** (21%) jellemző szélső értékeken belül 10% (Magyarország) és 18% (Észtország) között mozognak.

A szegénység mértéke

Az, hogy a „szegénység veszélye” küszöbértéket a háztartások átlagos jövedelmének 60%-ában határozzák meg, csak és kizárólag megszokáson alapul. Éppen ezért fontos, hogy más alternatív küszöbértékeket is megvizsgáljunk, kiváltképpen abból a célból, hogy az egyes országok viszonylatában megismerhessük a különösen nagy szegénység szintjét.

A szegénységi küszöb környékén élő népesség megoszlása, 2001-ben

Országok balról jobbra: Cseh Köztársaság, Svédország, Dánia, Finnország, Belgium, Magyarország, Németország, Ausztria, Luxemburg, Málta, Szlovénia, Hollandia, Franciaország, Egyesült Királyság, Írország, Lettország, Lengyelország, Portugália, Ciprus, Litvánia, Spanyolország, Észtország, Olaszország, Görögország, Szlovákia, EU-15, NMS 10: a 10 új tagország, EU-25

Átlagban nézve az új tagállamok és az EU-15 hasonló helyzetet mutatnak a szegénység kockázatának való kitétség tekintetében. A szegénység kockázatának való kitétség valószínűsége 2001-ben az 5%-tól 22-23%-ig terjedő tartományban mozgott, ahol a küszöbértékeket a háztartások átlagos jövedelme 40%-ában, illetve 70%-ában határozták meg, ami 8-9%-nak felel meg, ha az 50%-os küszöbértéket alkalmazzuk.

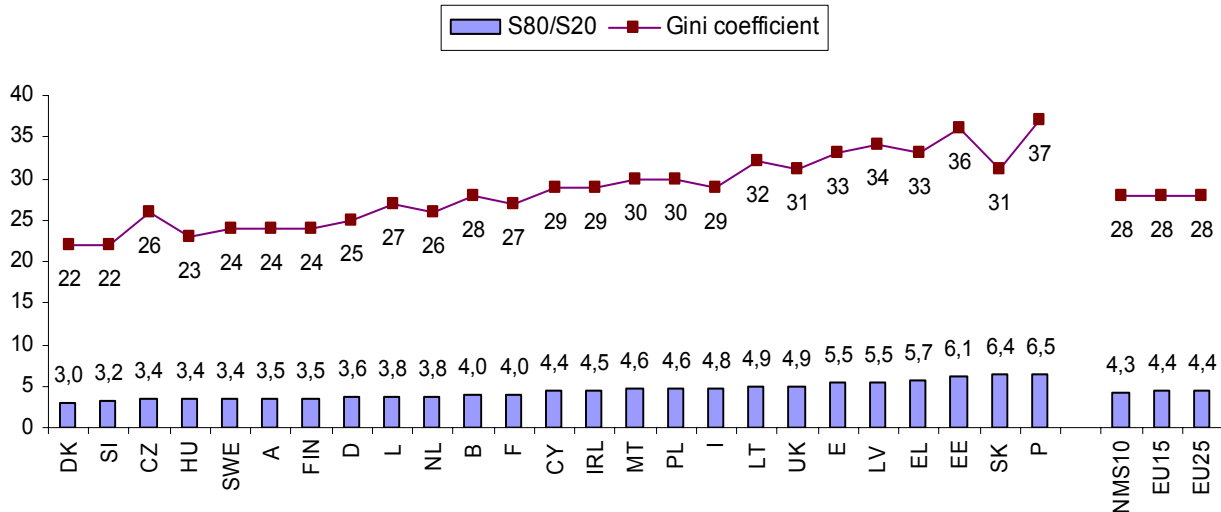
A jövedelemeloszlás terén tapasztalható egyenlőtlenségek

A fentiekben részletezett mutatók a jövedelmek eloszlásának alsó szegmensét mutatták be. Szintén érdekes megvizsgálni a teljes jövedelemeloszlást annak érdekében, hogy megtudjuk, az európai társadalmak hogyan osztják el a megtermelt javakat. Ezt két mutató segítségével tehetjük meg:

- **Az S80/S20 arány (a felső és az alsó ötöd részesedésének hányadosa):** minden ország esetében ez az arány mutatja meg, hogyan aránylik a felső jövedelemötöd összjövedelme (a népesség legmagasabb jövedelemmel rendelkező 20%-a) az alsó jövedelemötöd összjövedelméhez (a legalacsonyabb jövedelemmel rendelkező 20%). Minél magasabb ez az arányszám, annál egyenlőtlenebb a jövedelemeloszlás.
- **A Gini együttható:** míg az előzőekben említett arány csak a felső és az alsó ötödben bekövetkező változásokat tükrözi, a Gini együttható a teljes jövedelemeloszlást veszi alapul. Ha létezne tökéletes egyenlőség (azaz minden egyes személy jövedelme ugyanakkora lenne), ez az együttható 0% lenne, illetve 100% lenne, ha a teljes nemzeti összjövedelem kedvezményezettje csak egyetlen személy lenne. Csakúgy, mint az S80/S20 arány esetében, minél magasabb ez az együttható, annál egyenlőtlenebb a jövedelem eloszlása.

Az S80/S20 jövedelemötöd megoszlásának aránya és a Gini együttható

coefficient: együttható

Országok balról jobbra: Dánia, Szlovénia, Cseh Köztársaság, Magyarország, Svédország, Ausztria, Finnország, Németország, Luxemburg, Hollandia, Belgium, Franciaország, Ciprus, Írország, Málta, Lengyelország, Olaszország, Litvánia, Egyesült Királyság, Spanyolország, Lettország, Görögország, Észtország, Szlovákia, Portugália, NMS 10: a 10 új tagország, EU-15, EU-25

Az EU-25 esetében az S80/S20 arány átlaga 2001-ben 4,4 volt, ami arra utal, hogy a legtehetősebb ötöd 4,4-szer több jövedelemmel rendelkezett, mint a legszegényebb ötöd. Az arányok a Dánia esetében mért 3,0-tól a Portugália esetében érvényes 6,5-es értékig terjedtek. Ugyanerre a referenciaévre vonatkoztatva a Gini együttható az EU-25 esetében 28 volt; az együttható a Dánia és Szlovénia esetében mért 22-es értéktől a Portugália esetében rögzített 37-es értékig terjedt. Amint azt a 8. ábrán is láthatjuk, a nemzeti S80/S20 arányok és a nemzeti Gini együtthatók sorrendisége meglehetősen hasonlóságot mutat.

V. F.

Szerkesztő: Fintan Farrell
Felelős szerkesztő: Vincent Forest

Európai Szegénységellenes Hálózat, rue du Congrès, 37-41 (Box 2) – B-1000 Brüsszel
 Tel.: +32-2-230-44-55; Fax: +32-2-230-97-33; e-mail: team@eapn.skynet.be; weboldal: www.eapn.org.

A kiadvány az Európai Bizottság támogatásával készült.